

МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ПРЕДСТАВНИЦТВО ФОНДУ ГАНСА ЗАЙДЕЛЯ В УКРАЇНІ

**МЕДІАЦІЯ В СУДОВІЙ, ПРАВООХОРОННІЙ
ТА ПРАВОЗАХИСНІЙ СИСТЕМАХ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(30-31 травня 2019 року)

Одеса – 2019

УДК 347.9:347.127.15(08)
М42

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах:
М42 матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Одеса, 30-31 травня 2019 р.
— Одеса: ОДУВС, 2019. — 253 с.

УДК 347.9:347.127.15(08)

*Берендєєва А. І.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права та адміністративного
процесу факультету № 2 ОДУВС*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

Тема булінгу останніми роками стала вкрай актуальною для українського суспільства. Не через те, що раніше цього явища не існувало, а через те, що про нього нарешті почали говорити, вірніше, перестали замовчувати. Радянська спадщина сприяла тому, що випадки цькування, виявлені в навчальних закладах, в основному замовчувалися, оскільки «честь школи» вважалася значно вищою за інтереси дитини. Проблема також полягала і в тому, що не було дієвих меха-

нізмів захисту постраждалих осіб. На сьогодні в цьому напрямі були зроблені відповідні кроки, зокрема передбачена адміністративна відповідальність за це діяння. Звичайно, це правильний і дієвий крок, адже притягнення до відповідальності є реакцією на неправомірну поведінку, але ж чи вирішить це проблему глобально?

Сучасні умови потребують сучасних методів реагування. Покарання булера (особи, яка вчинила булінг) не є метою, головна мета в даному випадку – це усвідомлення таким правопорушником неправомірності своїх дій не лише з боку закону, а й глибинне усвідомлення неправильності своєї поведінки в принципі. Більш ефективними в цій ситуації буде застосування саме відновних практик, зокрема медіації.

Культ насильства нав'язується самим суспільством. Хто сильний – той і правий. Діти подекуди просто не вміють розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом. Чимало батьків не бачать нічого погано у застосуванні фізичних покарань до своїх дітей, адже, на їх думку «так краще доходить». Дуже велика вірогідність, що дитина, яка виросла в атмосфері домашнього насильства, перейме таку модель поведінки, коли пригнічення слабкіших за себе є варіантом утвердження своєї влади. Або ж зовсім протилежний результат – повністю зневіриться в собі та буде вважати свої інтереси не значимими. В першому випадку виростає булер, в другому – жертва. Без сторонньої допомоги тут не обійтись. Тому так важливо застосовувати медіаційні техніки, які допоможуть сторонам конфлікту не просто вирішити цей конфлікт, а почути один одного. Застосування медіації тут виступає навіть не як спосіб вирішити конкретну проблему, а як потужний інструмент формування навичок вирішувати проблеми мирним шляхом, тобто має намір змінити правосвідомість осіб.

Відповідно до статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, булінг можливий щодо будь-якого учасника освітнього процесу [1]. Законом України «Про освіту» закріплено, що учасниками освітнього процесу є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; фізичні особи, які провадять освітню діяльність; інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти [2]. На практиці, як правило, це правопорушення вчиняється здобувачами освіти по відношенню один до одного, найчастіше школярами, тому розповсю-

джене вживання терміну «шкільний булінг», хоча це явище також розповсюджено і в інших закладах освіти. Але через вікові особливості підлітків, саме у шкільному середовищі він отримує найагресивніші форми. Багато в чому це спричиняє психологічна незрілість дитини, ще не чітке усвідомлення соціальних норм, залежність від дорослих та інші фактори. Необхідно також пам'ятати про фізіологічні аспекти підростаючого організму, який характеризується гормональними стрибками і т.п. Все це свідчить про те, що саме в шкільному середовищі найбільш важливо проводити медіацію, оскільки це реальна можливість змінити неправомірну поведінку підлітків. І, як ми вже зазначали, часто діти просто не вміють розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом, оскільки не мають позитивного прикладу ані в родині, ані в навколишньому оточенні.

Шкільна медіація як відновлювальна практика застосовується в Україні вже близько 20 років. Але поки що це не розповсюджена практика, а скоріше ініціатива громадських організацій, яка була підтримана окремими школами. Так, доволі активною такою організацією є Інститут миру і порозуміння, одним із напрямом якої є налагодження роботи шкільних служби порозуміння, які представляють собою осередки в школах, у яких старшокласники допомагають своїм одноліткам розв'язувати конфлікти мирним шляхом та налагоджують безпечну атмосферу шляхом проходження навчання та використання в роботі відновних практик, зокрема медіації [3]. Ще більш потужною організацією, яка опікується цим питанням, є «ЛаСтрада-Україна». Саме представниками цієї громадської організації було розроблено комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації», який включає в себе три програми: програм гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації»; програма факультативу «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»; програма освітнього тренінгу для здобувачів освіти «Базові навички медіатора/медіаторки служби порозуміння закладу освіти». Ці програми розраховано на роботу із здобувачами освіти закладів загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, позашкільної освіти віком 11-18 років (орієнтовно) [4]. Головна мета цих освітніх програм – за допомогою медіаційних технік формування у дітей вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Зазначена програма успішно апробована з 2015 року. За цією програмою фахівцями громадської організації «ЛаСтрада-Україна» у співпраці з Міністерством освіти і науки України підготовлено більше 200 педагогів-медіаторів та медіаторок [5, 2]. Позитивні досягнення не залишилися не поміченими. Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді зазначена програма була схвалена для використання у закладах освіти, про що сповіщається у листі Міністерства освіти та науки України №1/9-516 від 30.08.2018. У листі вказується, що ця програма присвячена питанню побудови безпечного простору, через впровадження в систему освіти технології вирішення конфліктів шляхом застосування відновних практик, і визначає зміст матеріалу, яким повинен керуватися педагогічний працівник в практичній діяльності. Програма розрахована на здобувачів освіти віком 11-18 років закладів загальної середньої, професійної, професійно-технічної та позашкільної освіти і передбачає впровадження в освітній процес у 2018/2019 навчальному році [6]. Необхідно зазначити, що тема протидії булінгу є однією із ключових у зазначеній програмі.

Вказана програма передбачає проведення медіації як педагогами, так і самими учнями. Причому пріоритет надається саме медіації ровесників. Медіація ровесників – програма роботи з конфліктами в школі, яка ґрунтується на принципі «рівний - рівному», коли посередницька допомога у вирішенні конфлікту між залученими в ньому учнями здійснюється медіаторами-ровесниками, що пройшли спеціальну підготовку [7, 122]. Взагалі, останнім часом саме цьому виду шкільної медіації надається перевага. Більше того, пропонується в навчальних закладах запровадити служби порозуміння. Діяльність служби порозуміння закладу освіти має реалізувати два суспільно значущі стратегічні завдання: 1) зменшення соціальної напруженості міжособистісних взаємин у колективі засобами медіації; 2) формування навичок безконфліктного спілкування та навичок виходу з конфліктних ситуацій серед усіх учасників освітнього процесу (як педагогів так і учениць та учнів), що пройшли навчання за відповідною освітньою програмою і розділяють цінності відновного підходу [8, 10].

Таким чином, необхідно відмітити позитивні зрушення у боротьбі з булінгом. Особливо слід підкреслити застосування саме відновних практик у такій протидії, перед усім медіації. Це дуже перспективний напрям, і підтримка держави в цьому питанні ініціатив громадських організацій ще один доказ на користь необхідності застосування такої

процедури. Єдиний аспект, що залишається поза увагою, цебулінг у вищих навчальних закладах, оскільки зазначені програми розраховані на осіб до 18 років. Втім, це не позбавляє керівництво таких закладів самостійно ініціювати здійснення медіації з метою протидії булінгу, оскільки відповідно до законодавства це правопорушення може вчинятися не лише в школах, а стосується всіх учасників освітнього процесу. Проходження процедури медіації має пролонгований характер та сприяє профілактиці правопорушень взагалі.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 25.04.2019).

2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1509702263137708> (дата звернення: 25.04.2019).

3. Шкільні служби порозуміння. URL: <http://safeschools.com.ua/about/> (дата звернення: 25.04.2019)

4. До уваги освітян, фахівців та фахівчинь які навчають дітей та молодь вирішенню конфліктів мирним шляхом і медіації. URL: https://la-strada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_614.html (дата звернення: 25.04.2019)

5. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». Київ, 2018. 140 с

6. Щодо вирішення конфліктів серед дітей в закладах освіти шляхом впровадження медіації: Лист МОН №1/9-516 від 30.08.2018 URL: http://chernihiv.man.gov.ua/docs/doc_1536236925.pdf (дата звернення: 25.04.2019)

7. Гусев А. І. Окремі психологічні аспекти впровадження медіаційних технологій у роботу з "латентними правопорушеннями" у шкільному середовищі . Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2015. № 1. С. 121-128.

8. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. Київ: ФОП Нічога С.О., 2018. 174 с.

ЗМІСТ

Авдєєва А. В. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРА.....	5
Албул С. В. ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	7
Андрієнко І. С. ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ЯК ВИД ПРИМИРНОЇ ПРОЦЕДУРИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	11
Бабанін С. В. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАБУТТЯ СТАТУСУ МЕДІАТОРА В УКРАЇНІ.....	15
Балтаджи П. М. ГУМАНІЗМ: ІДЕЯ, СВІТОГЛЯД, ПРИНЦИП ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ.....	18
Безпалова О. І. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКТИКИ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ВИПАДКІВ НАСИЛЬСТВА У ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	21
Берендєєва А. І. ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ.....	24
Боксгорн А. В. ПРАВОВАЯ ПРИРОДА СОГЛАШЕННЯ ПО РЕЗУЛЬТАТАМ МЕДІАЦІЇ.....	29
Бондар В. В. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ УКРАЇНИ.....	31
Будяченко О. М., Цапущел І. М. ЩОДО МЕДІАЦІЇ, ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ.....	33
Вайда Т. С., Кузнєцов О. І. ПРИМИРЕННЯ МІЖ ПОТЕРПІЛИМ І ПРАВОПОРУШНИКОМ ЯК ВИД МЕДІАЦІЇ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	36
Воробель У. Б. ВИМОГИ ЩОДО ОСОБИ МЕДІАТОРА: ДОСВІД ПОЛЬЩІ.....	40
Герашенко С. О. МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	47